Ingólfur og Landvörn, 7. hluti

Bjarni Benediktsson – Benedikt Sveinsson – Ingólfur – Landvörn – Erindi – Bókadómar – Ljóð – Afmælisgreinar – Eftirmæli – Minnismiðar o.f

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360
Benediktarskjöl
Askja 5-8, Örk 9

©Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Hér hefir fáum orðum verið vikið að helstu starfum, sem Guðmundur hefir haft á hendi, en auk þeirra hefir hann haft margt annat á hendi. Í sjóróðri Reykjavíkur var hann frá 1918 til 1934. Í skipaskoðun ríkisins frá því er sú stofnun var hafin 1920. Virðingamaður á sjóskaðum og skipum í Reykjavík var hann þar til hann fluttist til Keflavíkur.

Hann var sandur fáeinum árum 1930.

Guðmundur er enn hinn þreklegasti á sjónum og á framgöngu, enda starfar hann enn ~~á~~ ~~þessu~~ sem fyrr með óbilandi þreki ~~á~~ ~~því~~ ~~á~~ á þeim verkum, sem hann hefir með höndum. Starfsferill hans er orðinn miklu lengri en venja til, eða síðan hann réðst fyrst á skip 1882. Hann ~~hefir~~ ber það með sér ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~, at ~~[illegible]~~ hefir verið á hann spunnit af erfðakostum Vestfirðinga. Hann er karlmenni, stillingarmaður, óragur og traustur, glaðvær, jafnlyndur og ~~[illegible]~~ góðgjarður. Er því ekki at undra, þótt hann hafi ~~verið~~ átt vinsældum at fagna á hinum marghátta ~~[illegible]~~ skipum, sem hann hefir átt við samferðamenn sína, þótt

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

leitin sé nokkuð löng. Hann hefir verið framarla í flokki þeirra kynslóðar, er mest hefir hrundið fram hag þjóðar vorrar. Hann talar enn ~~[illegible]~~ ómengaðasta dýrðríka málið, sem hann lærði í æsku, og stendur af sér stormana, hvort sem hann er ~~„norð~~ „norðan" eða sunnan. Hann er sannur ~~dýrðríkur~~ Íslendingur — dýrðríkur.

~~[illegible]~~

Vinir hans og kunnmenn senda honum bezta árnaðaróskir. ✠

B. Sv.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Skatfastir í því sem áður.

Glettlyndur, jafnlyndur og viðmótsgóður.

Ómyggur og kjarkmikill. Karlmenni.

Stillingarmaður.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

1)

Árni Jónsson frá Múla, alþm.

verður fimmtugur í dag.

Hann hefir verið þjóðkunnur lengi vegna stjórnmálastarfa sinna og annarra verka og viðskipta við almenning: ritstjóri og blaðamaður, hefir haldið lengi vinsælu verzlunarstjóri, forstöðumaður Brunabótafélags Íslands og alþingismaður um tvö kjörtímabil.

Þá er hann og kunnur sakir foreldra sinna, því að Jón í Múla, faðir hans, var inn mesti atkvæðamaður og aðsópsmikill í sjón og raun, málafylgjumaður, orðsnjallur og rökvís, hagmæltur vel og skáld í eðli sem þeir frændur fleiri. Hann var langfeðgum að telja af inni nafnkunnu Skarðverja-ætt fornu, en móðurætt hans var í næsta Skútustaða-ætt við Mývatn, er margir hæfileikamenn eru af komnir. Valgerður kona Jóns og móðir Árna var og vitur kona og mikilhæf, komin af tveimur nafnkunnustu ættum Þingeyjarsýslu á 19. öld. Var Jón faðir hennar Þjóðfundarmaður (1851), einn Reykjahlíðarbræðra, og kona hans Kristbjörg, móðir Valgerðar systir dóttir Kristjáns Jónssonar á Illugastöðum í Fnjóskadal, systir Kristjáns amtmanns. Af þessum ættum er margt atkvæðamanna komið, svo að telja má á þriðja tug af nánfrændum Árna, sem átt hafa setu á Alþingi síðan það var endurreist.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Af því, sem nú hefir verið á drepið, sést, að Árni á til þeirra að telja í allar ættir, er verið hafa atkvæðamenn meðal þjóðarinnar. Kippir honum mjög í kyn. – Hann er manna hæstur og gildlegastur á velli, glæsimenni í allri framgöngu og auðkenndur frá öðrum mönnum. Hann er mætavel talaður á mannfundum, á líka lund sem faðir hans. Styður að því rómur og látbragð. Hagmæltur er hann vel sem þur frændur, en neytir þess lítt. Mundi honum þó liggja létt fyrir að „gerast skáld gott", svo sem kveðið var að orði fyrrum um þá, er vel þóttu yrkja. Glaðinnaður er hann á mannamótum og tilkippilegur til viðræðna hvar sem hann hittist, er honum það leikur að haga umtalsefni og framsetning orða sinna við hæfi þeirra, er hann á orðum við að skipta.

Árni var nokkura vetur við skrifstofustörf í Englandi á unga-aldri; er hann því næsta leikinn í enskri tungu. Hann hefir og gegnt margvíslegum störfum og víða farið. Er hann því ~~margvan~~ alvanur marghliða viðskiptamálum og nákunnugur hag landsins og þjóðar, og því inn liðgengasti að rökræða mál, hvort sem er við blaðamennska, sem hann hefir tamið sér lengi, eða á Alþingi. Málaefnin liggja honum ljóst fyrir og hefir hann bæði skörulegt og skáldlegt tilþrif á meðferð efnisins, en þekking góð á tungu vorri, smekkvísi og þróttmikil skapgerð hefja málfar og flutning oft hátt yfir það, er lengstum tíðkast í ræðu og riti.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

3/

Söngmaður er Árni einhver inn tilkomumesti. Þykir það in bezta skemmtan, hvort sem hann syngur ein ~~tvísöng~~ söng, eða með öðrum góðum söngmönnum. Hefir hann bassarödd mikla og djúpa, sem ekki þá aðrir lýst til hlítar en söngfræðingar, en hitt er víst, að mjög mikið lof getur hann sér jafnan, er hann syngur á mannfundum, og er því löngum sótzt eftir honum á skemmtisamkomur til þess at auka þar mannfagnað.

Hann er tryggur í lund og vinsell meðal þeirra, er þekkja hann rétt.

Árni er kvæntur ágætri konu. Eiga þau fimm börn upp komin og mannvænleg.

Nú mun hann sitja fund mætra manna á Egilsstöðum í Hérati eystra á dag. Sendum vér honum þangat beztu kveðjur og óskum honum langra og góðra lífdaga.

B. Sv.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Charles Edwin Moore son of Henry
42. bóndi (Marner) Gorinsky. Faðir
drukknaði fyrir 29 árum síðan.
Frá dyskinesia bráðl. lyandi Sinnu.
Hann hefur verið barnsgóður sjálfur síðan
þar 14 ára) konan á og hefur verið hjá
á fyrir börn á lífi yngsta 8 elsta 17 ára
öll frísk. (tvö eru fóru mánaðar) Jan
frísk. á fekk barnveiki.
Hann manikk. ýfti reinum
yfirborðinum á sínum ár
unglingsárum fyrir undir áhrif
um thi hugt. ekki hann sá
hefur sungið og hefur verið á elleftu hálf

Boreyjar Digital Edition Project © Boreyjar Museum

Bejjad mjej stamd egen
om mojem fejrd 1000gum.
Fekk ham på mjej sd om vest
i ende pamin, hvorm jeamst nesta
oze. Alam mest und i eas
mesta lit. Ham hafd: stödej mätni
vek, 5 vert eller mann fjöl
hogd i eden Vatten hefj vasid
Ham hefj sittnad mjej mäti
en enn meria i nattum..
Ham fär it i nater sista
2 mänadum eden en hem fjum
li mitt pessare. Ekki mät
i öden en kjör. 2 prostavälg eden.

(hefj ekki gett eg) Ham er det eg gjor

Þat hefi jafnan verið almanna dómur
~~fri~~ at Hannes Þorsteinsson hafi aldrei
verið þeim gáfum gæddur eða þroska
til þess at stela bréf - sendibréf -
Eg get líka sneitt. Vér flestir
menn hans hlutum sáum þat
þrátt fyrir at hann var ómögu-
legt at skrifa neitt. Þótt hann
hefði efnið fri ádrum, gæti þat
þó ávalt mikil lítli, þá gat
hann aldrei sagt fri þvi hann
án þess að sta skemmra efnid.
En þriðji fyri þat þótt hann
skorti þekkja, hann er óneitan-
legr bæði legt fyri ástjóre, þá var
þat þó annar sem hefi verið er
er um tilfinna legra fr. Hann
hefi aldrei getað hugsað
neina hugsun til enda. Hann
hefi aðeins þegar ~~legt~~ byrjat
á hvi at hugsa um þetta eða
hitt en slept þv ádr z er

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

afleiðingin orðið sú, eins og vænt mátti, at hann hefir komið mest þá einmanalegasta hugsmeyrt og andlega sleppt sér óspektir hefir verið hér áður.

Og allt aðeins að vefna sér „gullkonu".

Allir sem lesið hafa „Þ. mun sitja at stjórnskipun undir Dunn og v. mun komast at meira eptir þeir lóti sem hann var dvalt á Albert.

Þessi „galfslegt" velvirðand „samlaksam" osfr. osfr.

Hann sem ikke gat þeim gjöfum þessa dásamlega „stjórnarbót" mót þeim. Hann sem vitl. Þ. ~~hann~~ vildi verða sem hávaðan. Þessum manni, sem nesleings Hannes var og dýrt fyrir alt hann mikla og góða verk. — En ~~þegar~~ Þá er

um daginn þegar hann ~~á~~ fór í ein bátum, þá þeir emballi sem hann hafði fjöldi sem nú eptir dom vitsk. Þá gleir Hannes at þótt hann vill hefi hans frá fór. Dæmlaust hér er á Hannesi minni.

~~Verkin~~ Stofnsem Alberts var mikil og góð sögu Þ. en ágætt var að losna við hann.

Þó ~~Hann~~ fram sýnist vei í alle stand lífs lítt og hann er í hjá H. þá er þó ekkert í honum á bæði í þessar stórhugmyndir hugsun illur. Þjóðar alfar er orðin andlegt sleppispeldi vitsk.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

$\frac{3}{16} \times \frac{3}{4} = \frac{12}{16} = \frac{1}{2}$

$\frac{2}{3} \times \frac{3}{4} \quad \frac{8}{9} = \frac{2}{3} \quad \frac{24}{18}$

$\frac{45}{90}$

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Mörg bæja tald og sjón
eru á höfi kegjum
er á kóf. um 50
alveg „gröfheit“ á zigjum
Ander konum sigaður
sandi á [redacted] konunum veðr
banda í konunum hafla bæði
sanda mönnum á sigjum
Heyrist eitt hvað um grön
himinn er á kalli kríkar sér
vit jarðsjónu. Stúlkur hlæ og
sigjum

Mann um hann þar no 3 sk.
á mæðra stunda
þann er vinna þir á
þess atent konda. ↔

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Ludvig Pedersen

Jeg vil svakke alle nok
bare og fryse tette

"Jeg finder ei eg vidpæg
vel mæller reprant mer."
(er Stiefars gamle Helga sagde til vaskekone hun
pegerhun til hun lappe af ihen skalerbonnen)

Det sidste at under disse Legender Klaust
i fór med Dr. d. tilpass at regne at ~~[illegible]~~
~~ingen~~ vaja G. F. En kommer for lidt og
dl. at det er mjög eftir sem hann ~~[illegible]~~ lappi
til at fara vön at ~~[illegible]~~ ekki til
vill skilin eða vill med fari hjá
Kolskegg, er þess meir: undar er
at hann skuli þá gefa ~~[illegible]~~ bedi
hafi vinn til þess at sjá bedi á overlæ
legum en þó fleirslegum naggla skap,
misskilning og þat sem teknir eiga yfir
alt sin öfugsamlegt þekkingarleysi
á málinu. Af þessu skulu vér fá!
~~Hann kar~~ Þykir sem hann tekur er orðin
alfa" hann þykir undar legt at Kolsk. skuli ekki
"skilja sin ~~einfalt~~ lekingen mal" líkt legt útskýring
En nógu þróðlegt er at vita hvat hann á við mit
þessi "einfalda lekskriger mal"!

Landsbókasafn Íslands Gunnarsstofnun © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

2. Einu sinni gröfu menn hans eitt eina línu í annari í Íslendinga Sögum. Líkleg er í þessari dæmisögu ástæðan er sú: ... en alla tíð, meðan hann var hjá þér, þá var honum markaður bás.

Af á er á eða kyr, kýla. Af "alla tíð" er því sama og á eða kyr alla tíð, en áður hafði hann talað um á hann á „flyggandi." í „flyg hjá" á flyggandi-þrá hann eða. Legendur gæti þú sig eða hann hafi; hátíðum og „legeikri" viðleguna. Er segi hetjur „þetta megi til á eigna áðurnefnda".

3. Legendu þeirra mikið talkunn. Af þú á gæti finnst þá segja ella eða "á hafa orðið kór" þegar G. talar um hvort mátturinn á flyggandi. Þar segi hann á gæti á á allum samtíðum". En þá er af eins klár af allum lesendum. gæti upptök á öðrum hafi og leikum hógandi inn, þú þú hann á malfræðilega fræði eða þú sem sér verði, þá er þú ellaði á hann geti eða þú verða mál hafi í undanþeg estati og eða. Jóh. S. hafi sjálfur er karlegan „omekk eða samgeni þá þegar þá ekkert er „omekkleyn G.f.

Einkaskjalasafn Darna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Samanburður vetrar og vors. –

Þegar saman er borinn vetur og sumar hér á Íslandi, þá ~~verða~~ kemur það í ljós, að ~~tíðar~~ mikill munur er ~~á veðráttu~~ á þessum árstíðum. Á vetrum sést sólin ekki nema litla stund á hverjum degi á kaupmannadögum. ~~Þá er~~ og þá hjóna hinar löngu nætur af skýjum og norðurljósum. Stundum ganga þó ~~hríðar~~ snjóveðr svo dimmar, að ekki sést ~~í nótta húr~~, og þá ~~er líkt um dyrðir~~. Skipin og stórmennin fríðir hvítir tíðr og valta með klökugum reiða út á höfnunni. Öll jörðin er hvít af snjó. Allir fuglar flýja í skjól og hestar og kindur standa undir húsum og girðum. ~~Allt er~~

~~Ekki~~ Allt fullorðnir menn og börn líka sér þá á skautum á ísnum – og sumstaðar gangi menn á skíðum. Þá búa drengirnir til snjókerlingar og ~~og~~ snjóhús ~~eða~~ snjóhvítt eða fara í snjókast.

Þá verða börnin að vera inni í húsum og lesa, ~~á kvöldum~~ – en það þykir þeim leiðinlegra að vera úti.

En svo þegar vorið kemur, þá verða dagarnir lengri og heitir. Sólargeislarnir eyða snjónum og verma jörðina, svo að blóm og jurtir fara að vaxa. Farfuglarnir koma fljúgandi í stórum hópum frá heitu löndunum og fara að búa sér til hreiðr. Hrafnar og valir ~~verpa~~ í björgum ~~og klettum~~ og ~~klettum~~ eða í eðarbörðum, en krúnnar eta þá

Eigendur handrits á Landsbókasafni Íslands eru beðnir að hafa samband í gegnum Handritadeild Landsbókasafns Íslands

med gagi og áflogum.

Þénaðurinn verður feitur og fallegur, hestarnir hlaupa út um engið og skýmar vaða út á sefjarnirnar til þess að skoppa. ~~reiggo~~ Opnuskip og seglskip eru á sífeldri ferð um alla firði og landið á milli og síld og fiskur gengur upp í landsleitta. Allir hafa nóg að starfa úti við, en á sunnudögum létta menn sér upp og ráða þá eitthvert að gamna sínu, eða skemmta sér á einhverju annan hátt.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Á vetrum liggur snjórinn yfir allri jörðinni, nema þar sem stormarnir feykja honum burt. Himinninn er settur gráum skýjum og víðarélin fara fjöll og fossi. – Á Sjávarbylgjurnar falla með harm þá den frorne Strand skella dreyjandi á frosna strandina og hörðaðir svartfuglar þvalast í flóðarmálinu. – Ekkjan hifandi skepna sest nokkurstaðar, nema tjúpur og hrafnar. Fénaðurinn er inni í húsum, hestarnir hima yfir moðrusli í köldum kofum. ~~Börnin~~ ~~Da sitja inni á palli og meg ekki leika~~ ~~úti nema hurðir nema [illegible] lítla stund~~ ~~[illegible] um miðja daga og era þá~~ Börnin sitji inni og lesa á bókina, en þau eldri stauta kverið sitt ~~[illegible]~~

Það er ósköp vísi umhorfs á vorin, þegar snjórinn hverfur, vegir þorna, túnin grænka og fuglarnir koma til sumarbústaðanna aftur. Lóur og spóar hlaupa út um móa og marinerlur hoppa um vegi og garða. Endurnar búa sér hreiðr-

© Landsbókasafn Bjarna Benediktssonar & Borgarskjalasafn Reykjavíkur

ur i hólpzunum og krúnur fjúga
yfir sig vötnum og víkum.
Hestarnir eru frjálsir út í haga og
menn róa um grænir grundir á
fjörugum fossum. – Litlu lömbin
hlaupa jarmandi eftir ánum,
en geldfé er rekið á fjall.
Sjónum liggur sléttur upp að strönd
og út að hafsbrún – og þá
hætta börnin að leika og
Sig. Guðmundsson
#
unglingarnir leggja „kvæðin"
Sig. Guðm. upp á hillunna.
~~[illegible] rétta [illegible] standið~~
~~í kraft og [illegible]~~
fara upp í
fara í kotum. (jörð)

Einkaskjalasafn Sigríðar Benediktsdóttur / © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Hr Ritstjóri Þjóðólfsinnar Jón Ólafsson virðist hafa mikla löngun til þess að láta á því bera, að þann sé í vináttu við yngra Þingeyinga og eigi við þá bréfaskifti. – En sökum þess að þessir skiptavinir eru heldur fáir, þá hefir ritstjórinn þótt til að skrifast á við sjálfan sig í einu þingeyinga setja svo þessháttar bréfkafla í Þjóðólfinn.

Hvorki þeyskja eða Þingeyingum bréf þau er Jón ritstjóri Ólafsson skrifar sjálfum sér hétan úr sýslu og birtir í „Þjóðólfi“. Bréf þessi eiga að sýna að Jón eigi hér marga vildarmenn, sem fylgi einhuga stefnu hans og hafi mætur á sjálfum honum og blaðinu. – En galli þykir þó á bréfum þessum, að þau bera áþreifanleza með sér, hvaðan þau eru upprunnin – og að enginn annar J. Ó. er höfundur þeirra, þótt þau sé dagsett hér norðr í Þingeyj-

Þjóðskjalasafn Íslands Benediktsson © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

„Eyrum" standa út undan húðinni. —
arsyðu. ~~Í Skipakurr er annars á eyrunum~~ „ — Í bl. Nf. er bréfkafli úr Kelduhverfi, þar sem sagt er að Jón Sigurgeirsson á Hvarfi í ~~Lóni~~ Bárðardal hafi „dáið í gær." — Það var nú það alla heppilegasta, að þykast fá þetta bréf úr Keldunverfi — eða, líkt þó heldur — því að úr ~~Keldunverfi~~ Bárðardal og norður í Keldunverfi er ekki minna en 2-3 dagleiðir á hestbaki — og auk þess fór póstur inn — sem J. ætti að hafa fengið bréfit með, sama dagsins sem J. S. dó. — Bréfit er því alls ekki úr Keldunverfi, enda mjög ólíkt, að orðalag þeirra bréfa er J. Ó. ~~enda allt er þá eigin þeirra hafi skrifað J. Ó. einu sinni~~ J. ta bl. Nf. segir „miðlunarmaður" úr Þingeyjarsýslu: Ekki „þarftu eða". —

Hvi líklega ekki endurskoðun (!!) ætlar þess að hann er ekki þingmaður S. Þingeyinga. — Það þarf varla að gangi að því grunlandi að þessi bréfkafli er líka frá J. Ó., því að óliklegt er að nokkur Suðurþingeyingur sé svo fá-

sá bjáni

fróður að kann viti ekki, hver er þingmaður Norðamiðins. Það er jafnvel til ofmikils ætlast að „miðlunarmaðurinn" sé svo ófróður, þótt þeir hafi litla fyrir að fara. Það verður ekki sagt að J. Ó. sé jafnfor um að vita bréfkafla hédan, sem hann gerir sér far um að reyna það, enda er maðurinn í meira lagi ókunnugur hér um slóðir, þar sem hann segir frá því í „N. A." að Steingrímur Jónsson sé (sérstaklega) sýslum. í Norður-Þingeyjarsýslu (!) — Hver ætlaði þá hafa á valdið í Suðurþingeyjarsýslu? — Líklega B. Sveinsson íamt þingmannsskinni þar (!!). —

Er því að Jón vill birta bréfkafla úr Þingeyjarsýslu í blaði sínu, en ~~er í litla~~ hefir lítil tök á því, á ætti hann að fá S. G. til þess að vita þá. S. er þó heldur kunnugri hér en Jón og mundi þá sneiða hjá mestu stóryrðleysum, en af ótal vel þýðandi til þess að vita bréfkaflana ~~eftir~~ smekk J. Ó. —

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Ojæja :/. Sýslumaður Norðurþingeyinga
* Steingr. Jónsson.
2. Alþingismaður Suðurþingeyinga Ben. Sveinsson.
3. „Almenningur" í Suðurþingeyjarsýslu: „langatrýkmaturinn" á Sandi: Sigurjón Friðjónsson. (!!!) Sjá 84 bls. -)

Suðurþingeyingur.

* En af því er oss þingeyingum viðkemur þá þykir oss óþarfi að kosta mann af landssjóði til þess konar viðburða, því að fæir eru fleiri hér um að skrifa bréf sín sjálfir.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

De Sallustio Crispo.

Sallustius Crispus scriptor Romanus est, qui de Catelina Jugurtha, scripserat, et quae ea opera adhuc exstant. Is viginti annis minor quam Cicero erat, anno igitur octogesimo sexto a. Chr. n. natus est. Amiternum, in quo oppido natus est, in finibus Sabinorum situm erat. Hoc tempore duo factiones erant, factio optimatium et popularium. Sulla caput optimatium, Marius popularium erat. – Sallustius popularibus favit, et ob eam rem postea Caesarem, quum bellum inter Caesarem et Pompejum ortum esset, juvit. Caesar meritum Sallustii non oblitus est. Caesar quum imperium occupavisset auxilio Sallustii usus est, et eum denique in Numidiam misit, ut ei Coloniae praeesset. Hae Colonia magnas divitias comparavit, sed dubium est quod eum honeste eas comparavisset. Utique, quum rursus Romam venisset, accusatus est, et, si Caesar judices non provisset, ut eum servarent, damnatus esset. –

De C. Julio Caesare.

Quum Caesar, anno quadragesimo nono, flumen Rubiconem, quod fines Italiae

Eurasia Islam Bilim ve Medeniyet Merkezi - Eurasia Islam Science and Culture Center

habet, transivisset, et Romam appropinquavisset, Pompejus Caesari cedere, et Italiam relinquere statuit, ut in Graecia ei occurreret, ubi magnum exercitum comparavit. Caesar non mox Pompejanis institit. Primum in Hispaniam venit, ubi Afranium et Petrejum, qui magno exercitui praeerant, superavit. Nisi Caesar hoc iter in Hispaniam fecisset, et suos hostes vicisset, Pompejus ejus tergo minatus esset. Afranio et Petrejo victo, et Pompejo ad Pharsalum superato victo, et deinde in Aegypto interfecto, Caesar rursus bellum in Hispaniam gessit, et quidem tam grave, ut (dixit), se saepe pro victoria, sed modo semel pro (sua) vita pugnare cogeretur. Omnibus hostibus victis, quum in Europa, tum in Asia Africaque, Caesar victor Romam revertit, sed quid ei ibi accidit, omnibus notum est. —

De Alexandro magno.

Philippus rex Macedoniorum, anno trecentesimo tricesimo sexto a. Chr. n. Aegis, in urbe Macedoniae, quum nuptias filiae celebrat, interfectus est. Ejus filius, Alexander, qui tum viginti annos natus erat, suo patri successit. Duos annos ante, fortiter contra Athenienses Thebanosque, in proelio apud Chaeroneam, urbem Boeotiae pugnavit, ubi potestas Graecorum fracta (est), et omnis Graecia Macedoniis subjecta est. — Sed haec Alexandro satis non erat. Omnes scimus quae felicitate et fortitudine postea, non modo Persiam, sed etiam Aegyptos expugnavit, et ad Indum, quin etiam ultra Indum penetravit, et quo modo postremo Babylone mortuus esse, triginta et tres annos natus. Alexander non modo fortis et bellicosus rex, sed etiam doctus vir erat, quod non mirum est, quum Philippus, ejus pater, ei clarum philosophum Aristotelem doctorem tribuisset. Si doctrina Aristotelis Alexandro non

Einkaskjalasafn Biblíu- og Bókasafns Íslands á Landsbókasafn Íslands - Háskólabókasafn Reykjavíkur

profuisse C. Magno. nec fuisset
~~prodesset~~, ~~mirandus~~ esset. —

C. Julius Caesar omnem
Galliam in octo annis superavit.

De bellis Caesaris. —

C. Julius Caesar bellum in
Gallia, octo annis, gessit.
Primo anno belli, rex Germa-
norum, qui Ariovistus appellabatur,
ex finibus Helvetiorum in Galliam
venit, ~~quum~~ audivisset, eum in agros Galliae
fertiliores quam Helvetiorum esse.
Eo tempore in fines Sequanorum,
quae pars Galliae est, venit, ~~et~~
ex finibus Sequanorum impetus
fecit, et agros vicinorum
vastavit. — Quamobrem et Sequani
et vicinis eorum legatos ad
Caesarem miserunt, qui ab eo peterent
ut aut ipse, hostes
juvaret, aut eis auxilia

Einzelnutzung für Privatpersonen erlaubt — Forschungszwecke Rückfragen

Brot.

Svo segja fróðir menn, að Kolur Stóri, fyrirliði og höfðingi Skrælingja, hafi margt þrela um sig og beiti þeim til ýmissa illvirkja. Hefir hann að jafnaði keypt þá til fylgis sér, og síðan gert þá fylgiopaka með matargjöfum eða loforðum um einhverja vegtyllu. Eigi vita menn nöfn á þrælum þessum öllum, en sumir þeirra eru nokkuð kunnir af afspurn. Einn þeirra heiti Skörður. En til ýmsar sagnir um hann, því að hann þykir ólíkur flestum mönnum, en er þó enginn hlutar vel gefinn. — Hefir hann reynst ódall mjög og framhleypinn, lausmáll og óreiðumaður í hóvetna; hefir hann þó marga húsbendur átt og gengið ýmsra erindi. Í öðru var hann að sögn gerður útlagi fyrir ýmsar sakir, er vér hirðum eigi að nefna. Lét hann á þeim árum mikið yfir því, að hann myndi „bjarga landinu"; en eigi hafa menn orðið varir við slíkt síðan.

Skörður fór víða sem útlagi; leitaði á náðir auðmanna, kraup á kné og bauð þjónustu sína. „Eg geri allt fyrir peninga og

mat sagt hann. [illegible]
hans frá þeim tímum sögð, gefist þeim, er heyrðu, kostur á að kynna sér lágmark mannlegs blygðunarleysis og það, hversu sumir menn vettugi virða réttlæti og eigin heiður fyrir fjárhagsvon í þann svipinn.

Að lokum var Skörður seldur í þrældóm. Síðan hefir hann gengið kaupum og sölum.

Í þann tíma er Kolur stóri brauðst til ríkis meðal Skrælingja, tók hann sér ferð á hendur og vildi kynnast háttum manna erlendis.

Bar þá svo til einn dag, að hann gekk til samkomustaðar þar sem naut voru sýnd.

Á sama tíma kom þar gráðungur einn og hafði mann í togi. Það var Skörður. — Hafði Skörður átt að fóra nautið á sýningarstaðinn, en boli vildi vera sjálfráður; lenti þá í stympingum með þuddanum og skarði.

Innan skamms bar þat að, mann nokkurn og sá hann á leikinn. „Lát þú bola ráða" sagði hinn ókunni maður, „þó að eigi ert þú allfor til stjórnar ykkur báðum." Skörður trúði þessu. Gekk þeim vel það sem eptir var.

Þetta þóttu Skerði undarlegt og kvaðst eigi skyldi fram vegis fást um hvers spurgöngumaður hann vori. Það heil hefir hann eigi brugðist.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Allir sýningargestir stóðu forvida og horfdu á Mörd og nautid. Kolur sá þad strax af speki sinni, ad sér myndi mikill fengur í þrælnum. „Eg hlýt ad geta teymt hann, fyrst boli getur þad", „eg munu beita honum ~~honum~~ til illvirkja í riki mínu".

~~Sídan~~ Eptir þad fann hann húsbónda Mardar ad máli, gerdist blídur vid hann og lagdi fast ad honum ad selja sér þrælinn. Hinn lagdi fátt til, en sagdi ad lokum: „Kondu med 5 aura og skal þad verd Mardar; hann hefir aldrei selst meira, og ekki vil eg svíkja þig, útlendan manninn." Kolur greiddi fé og þótti þó lítid. — En seljandinn kvad þetta bezta kaup, er hann hefdi gert, og var hann þó ýmsum kaupskapvanur.

Mördur hugdi lítt bezta til vistarinnar, tók nýja húsbóndann tali, tjádi honum alvöruleysi sína og vitkyngi, kvad sig hvergi skorta hug eda hollradi og lauk lofordi miklu á afrek sín og þarmögni í hverju máli, en þóttist hafa verid kvalinn og grátt leikinn af flestum.

„Eigi skal þig mal bresta ef gott atlæti hjá þegnum mínum, ef þú reynist vel og beitir vitþínu líkt mikla mér til fulltingis gegn óvinum mínum

Einkaeintak Bókasafns Ásgeirs Jónssonar á Borgarskjalasafni Reykjavíkur

í ríkinu", sagði Kólur og brosti.

×

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Yfirlit.

Þann 10. jan. 1661 varð sá sviplegi viðburðr í Danmörku, að aðall, klerkar og borgarar skrifuðu undir skjal, er seldi Friðriki konungi þriðja og öllum ~~eftirmönnum~~ eftirmönnum hans á konungsstóli í Danmörku alveldi ~~vald~~ yfir frelsi sínu og réttindum.

Þann 28. júli 1662 varð sú nýlunda í Kópavogi, að fulltrúar Íslendinga skrifuðu undir skjal, er seldi Friðriki konungi þriðja og öllum eftirmönnum hans á konungsstóli Danmerkr alveldi ~~vald~~ yfir frelsi sínu og réttindum.[1]

[1] Hér er átt við sáttmála skjalið svo sem stjórnskipunarskrá, enn ekki við það, hvernig því var beitt í stjórnarathöfnum, sem er alt annað mál.

Fyrir stuttleika sakir nefnum vér þessa samninga: alveldis-sáttmála.

Alveldis-sáttmála varð konungr að gjöra við Íslendinga sérstaklega þess vegna, að lögbók þeirra tilskildi þeim frjálst atkvæði um það, hver væri réttr konungr á Íslandi, og hver réttindi konungr ætti þar í landi að lögum, landsþeirra konum, og þegnarnir.

Með alveldis-sáttmálanum seldu Danir konungi alveldi yfir sínu frelsi, sínum réttindum, enn alls ekki yfir ~~rett~~ frelsi og réttindum annarra ríkishluta.

Með alveldis-sáttmála sínum seldu Íslendingar konungi alveldi yfir sínu frelsi, sínum réttindum. Enn frelsi þeirra var eigi danskt, réttindi þeirra eigi dönsk.

Þessa sáttmála við konung sinn gátu hvorki Danir né Íslendingar tekið aftr sjálfir. Konungr ~~einn~~ gat horfið frá þeim eða þá er, honum þótti ástæða til. Enn hann gat það ekki með öðru móti enn því, að skila þegnum sínum aftr skjallega því frelsi, þeim réttindum, sem þeir fyrir öndverðu höfðu lagt undir alveldi hans, eða, að minnsta kosti, því af þessu frelsi, ~~og~~ þessum réttindum, sem honum þótti við eiga, eftir því hvernig tímarnarnir horfðu við, að skila þeim af sér aftr. Enn hann varð að skila aftr

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

hvorum adila fyrir sig, skjallega og sér í lagi, því, sem hvor um sig átti skjallega og sér í lagi hjá honum. Hann gat ekki skilað Dönum aftr skjallega frelsi og réttindum Íslendinga, því að þau voru íslenzkt frelsi, íslenzk réttindi og voru svo sem þvílík seld konungi skjallega í hönd af Íslendingum (—eigendunum) sjálfum. Enn Danir áttu ekkert í þeim frá öndverðu, með því að í þeim var ekki hin minnsta ögn af dönsku tæki; höfðu Danir því aldrei (selt) konungi þau með alveldis skjali sínu, og áttu þau því ekki hjá honum 1849.

Nú verða menn að festa hugann vel við hið stórmerka einkenni alveldis-sáttmálanna, er þegnar konungs gjörðu við hann í Danmörku, Noregi og á Íslandi 1661 og 1662, að þeir voru, fyrir hvert landið um sig, alveldis-grundvallarlög, sem konungarnir, hver eftir annan lögðust eigi undir höfuð að beita eins og þeim (, samkvæmt lögunum er þeir voru "skipaðir yfir") þótti réttr sinn standa til. Enn lög, sem einu sinni eru sett, hvort sem nú eru grundvallar- eða önnur lög, verða eigi feld úr gildi — þeim verðr ekki einu sinni breytt í neinu er máli skiptir — nema með lögum; leiðir það af hinni algildu ástæðu, að lögin eru þegnunum sett til þess, að lifa eftir þeim, og þegar þeim er breytt, eða þau eru feld úr gildi, verða þegnarnir að vita, hvað kemr í staðinn, til þess, að geta varazt lögvíti og þegnskyldubrot við vilja löggjafans, eins vegar, og að geta nýtt lögfests réttar síns hins vegar.

Það liggr nú í eðli hlutarins að alveldis-grundvallarlög verða eigi numin úr gildi nema með samveldis-grundvallarlögum, ef eg má nefna þannig þau stjórnskipunarlög, sem leggja löggjafarvald í landi, ríki, í hendr konungs og þegnkjörinna fulltrúa í samlagi.

Eftir þessar almennu athugasemdir skal nú horfið aftr að umtals-efni.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Nú skilaði konungr af sér hinum dönsku þegnum sínum aftr frelsi þeirra og réttindum skjallegu, þá er hann undirskrifaði grundvallarlög Danmerkr ríkis 5. júní, 1849. Lauk þann dag, eftir átján ára sívaxandi los (frá 1830), að fullu og öllu stjórnskipun þeirri fyrir Danmörku er alveldis-sáttmáli Dana hafði lögfest 1661 og í fullu gildi hafði gengið í 170 ár, enn verið smátt og smátt að leysast sundr í átján vetr.

Hér viljum vér rekja að eins eina af hinum mörgu og miklu breytingum, sem þessi lög gjörðu á stjórnskipun alveldisins. Konungkjörið ríkisráð, sem hver sá gat setið í, er konungr kvaddi þar til setu sjálfr, var af numið. Enn í stað þess kom ríkisráð, er grundvallarlögin settu upp, og eiga þar setu einungis þeir menn (d: hinir dönsku ráðgjafar konungs, því að lögin þekkja enga aðra ráðgjafa hans), er grundvallarlögin tilskilja, og hefir konungr, eftir þessum lögum, engan rétt til að skipa nokkurum manni til setu eða sýslu í ráðinu (sem stendr fyrir utan grundvallarlögin). Við það verðr engum manni bætt, þau nema lög heimili með grundvallarlaga-viðbót, samkvæmt 95. grein þeirra. — Þetta

ríkisráð er að eins 64 ára gamalt. Kristján yfirdómari Jónsson segir að það sé jafngamalt konungdæmi Danmerkr. Konungdæmi var í Danmörku lengu áðr enn nokkurr Danmerkr ríki var til. Konungr "með ráði bestu manna" eða "handgengnna manna" var til ælalöngu áðr enn konungr 'með ríkisráði' kom til sögu. Dómarinn villist á nafninu ráð, sem er æfagamalt, og stofnunimi ríkisráð, sem er konung; og blandar þar affr saman alveldis ríkisráði og grundvallarlaga ríkisráði.

Hvernig stóð nú samband konungs við þegna sína í Danmörku og á Íslandi eftir alveldis-grundvallarlögunum frá 1661 og 1662? — þannig, að þau lög voru algjörlega liðin undir lok í Danmörku, enn stóðu enn með fullum laga krafti á Íslandi, þó að þar hefði farið að smálosast um trúna á sjálfgildi þeirra, enda alt frá 1832, og nú væri því losi komið svo langt, að Alþing var stofnað aftr með rétti til að ráðleggja hinum alvalda konungi Íslands, það sem því þótti hollast fyrir velferð lands sins. Þetta los var enda komið svo langt á skeið, að konungr hafði heitið því, árið 23. sept. 1848, að "eiki skyldi gjört ít um þau grundvallar-atriði er sökum hins sérstaklega

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

ásigkomulags Íslands kynni að vera nauðsynleg til að ákvarða stöðu þess í ríkinu, fyrri enn menn hafa heyrt (álit) Íslendinga um það mál á sérstökum fundi í landinu".

Voru nú grundvallarlög Dana gildandi stjórnskipunarlög fyrir Ísland? Sú spurning hefir hlotið að koma til mála milli konungs og ríkisráðs; og er það sjálfsagðr hlutr, hverju konungr muni hafa svarað um það efni; því að eitt er það sem konungum aldrei gleymist — réttindi þeirra sjálfra andspænis þegnunum. Konungr hefir hlotið að láta ráðið vita, að með því að hinn sérstaki alveldis-sáttmáli Íslendinga frá 28. júli 1662 væri enn formlega ófeldr úr lögum, þá væri hann og enn formlega gildandi stjórnskipunar-skrá fyrir Ísland; væri hann (konungr) því enn alvaldr konungr yfir Íslandi, þó einveldi hans í Danmörku væri lögbundið orðið. Þenna rétt gæti hann einn lagt niðr, þegar sér þóknaðist, enn af sér gæti enginn tekið hann, hvorki í Danmörku né á Íslandi. Það getr eigi milli mála farið að konungarnir Friðrik VII. og Kristján IX. hafa staðið fastir á þessum anglýsa rétti sínum andspænis ríkisráði; enda lýsir Kristján konungr sjálfr bert yfir þessu í boðskap sínum til Íslendinga 14. febr., 1874, þar er hann tekr það ekorinort fram, að hann hafi gefið þeim stjórnarskrá "af frjálsu fullveldi" sínu (fri Magtfuldkommenhed). Þetta frjálsa fullveldi getr ekki merkt annað enn alveldi það sem hafði verið konungs einka-réttr í Íslandi frá því 1662. Orð konungs merkja og enn fremr, að hann hafi gefið út stjórnarskrána svo sem alvaldr konungr yfir Íslandi, enn ekki svo sem stjórnskrábundinn konungr yfir Danmörku; sem þarað auki sannast af því, að hann kvaddi ríkisþing

því að á þeirri þrá ráðsins, að svo væn, eða ætli að vera, fór að brydda þegar er grundvallarlaga-smíðinu var svo langt á leið komið, að víst varð, að lögin yrðu samþykt;

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Dana til engrar samvinnu við útgáfu skrárinnar. Þegar konungr gaf út stjórnarskrána, feldi hann ekjallegu að fullu og öllu úr gildi stjórnskipunar skrána, alveldis, sáttmálann, frá 28. júlí, 1662, er í gildi hafði verið í 212 ár 6 mánuði og 23 daga. — Eftir framan sögðu er það ljóst, að ádrepnefnd konungar Íslands hafa veitt þeini skoðun, eða stefnu, að grundvallarlögin giltu fyrir Ísland, fasta mótstöðu; og var það ofr eðlilegt, að frá þeim kæmi sú mótstaða: hvernig áttu þeir að skilja í því, að þeir gætu tekti, og látið stjórna sama landinu ~~[illegible]~~ eftir tvenn (gagnstæðum) grundvallarlögum, ~~hvort öðru gagnstætt~~; á einum og sama tíma? Enda má og rekja það hæglega gegnum viðskiftasögu ríkisráðs (stjórnarinnar) við alþing, að ráðið sjálft ber aldrei við, að sanna, eftir skjallegum skírteinum, að grundvallarlög Danmerkr gildi á Íslandi. Það fer sona utan að því og leitar fyrir sér, hvort Íslendingar eigi leiðist sjálfir til að löggilda þau. Það er sannfært um, að ef það sjálft geri einarða tilraun að lögbjóða þau Íslandi, verði svar Íslendinga þver mótmæli með meanri óánægju á bak við. Enn það silangar til, að þetta geti þó gengið framm, þá krókótt, ef það getr eigi orðið beint. Og nú er því máli loksins komið þar, að Íslendingar hafa sampykt þá meginreglu grundvallarlaga Danmerkr, sem ríkisráð hefir sett inn í stjórnskrár-endrbótina sem nú er á dagskrá, að (ráðgjafi Íslands) skuli bera lög og mikilsvarðandi stjórnarráðstafanir upp fyrir konung í ríkisráði. Hvert orð í máls-

~~Það er ríkt að margsanna það, að alþing hefir engan lagarétt og því ekkert vald til að setja þessa klausu í stjórnskráf sína. Af því leiðir~~ ~~að konungi, (yðsta verðarðalands laga og réttar, má eigi ætla það, að hann~~

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Orsökin er tvenn; önnur óánægja, hin nefnd. Hin óánægja er sú, að löggjafar-valdi Danmerkr verðr eigi beitt til þess, að koma klausunni inn í grundvallarlög Íslands; kemst hún þú eigi inn í þau, nema alþingi byggi henni þar inn. Hinni orsökinni hefir ráðgjafinn sjálfr lýst með bersögulli hreinskilni.

grein þessarri (nema: ráðgjafi Íslands) er tekið úr 15. og 16. grein um grundvallar-laga Dana. Hvað ber nú til, að ríkisráð setr þessa klausu inn í stjórnskrár-frumvarpið? Það verðr að ~~hafa~~ stafa af einhverri orsök eins og hver annar hlutr. ~~Ráðgjafinn hefir reynzt sjálfr [illegible]~~. Hann segir berum orðum, að tilgangr frumvarpsins sé: "ekki, að losa Ísland stjórnarlega út úr hinu danska ríki". Slíkt fari "æði miklu lengra enn svo, að þessi eða nokkur önnur stjórn gæti séð sér fært að aðhyllast" það. Enn megin-undirrót þessa tilgangs setr hann skýrlega fram á þessa leið: — "Og návist hans (ráðgjafans) þar (í ríkisráði) yrði með öllu nauðsynleg þá, er vafi kæmi upp um það, hvort eitt eða annað af þeim málum, sem hann vildi hafa fram í ríkisráðinu, stofnaði eigi einingu ríkisins í hættu, eða kynni eigi að skerða jafnrétti allra danskra ríkisborgara." Enn það telr ráðgjafinn að geti "ekki komið til mála, að nokkur hinna ráðgjafanna færi að skifta sér af neinu því, sem er sérstaklegt mál Íslands"

Á þenna hátt gjörir höfundr ríkisráðssetu-ákvæðisins grein fyrir því, hvers vegna ~~hún~~ það sé sett í stjórnbótar-frumvarpið. Hans skýrsla í því efni, það sem hún nær, er hún ~~nema~~ bezta skýring yfir tilgang ákvæðisins sem engin verðr ~~[illegible]~~, því að hún er frumskjal og gildi hennar er — algildi.

hér mætti skifta efnir vill

Tilgangr frumvarpsins er þá: ~~eigi~~ "ekki að losa Ísland stjórnarlega út úr hinu danska ríki". Fyrst tilgangrinn er ekki þetta, þá hlýtr hann, eftir réttum hugsunar-reglum að vera sá: að halda Íslandi

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

stjórnarlega fóstu í hinu danska ríki; því að losaðr verðr enginn hluti nema sá, sem er, eða menn telja (áðr) að sé, fastr. "Stjórnarlega" getr náttúrlega ekki þýtt annað enn: 'þar er um stjórn þess (Íslands) ráðir,' og gefr einkunnarorðið ("stjórnarlega") til kynna (glögglega), að það sé hið danska ríki, sem hafi fast stjórnhald á Íslandi og ætli þar um eigi að losa. En hvað merkir hið danska ríki hér? Ráðgjafinn er að réttlæta frumvarp til stjórnskrárbótar í sérmálum Íslands. Yfir þeim málum hefir löggjafarvald Danmerkr engin ráð; ber heldr og eigi við að beita (neinum ráðum yfir þeim), og alveg hinu sama gegnir um framkvæmdarvald Danakonungs, eins og sjálfsagt er; af engri löggjafarathöfn leiðir þráðbeint: engin framkvæmdarvalds-athöfn. En þegar rætt er um stjórnarhald ríkis á ríkishluta, og sér í lagi um stjórnarhald hins danska ríkis á Íslandi í sérmálum þess, þá getr ekki verið um annað að ræða enn það stjórnhald á Íslandi, sem löggjafar- og framkvæmdarvald ríkisins ætti að hafa yfir því. En nú höfum vér séð, að slíkt hald (af hendi hins danska ríkis) er ekki til í sérmálum landsins. Þar af leiðir þá aftr, að orð ráðgjafans, að tilgangr frumvarpsins sé: "ekki að losa Ísland stjórnarlega út úr hinu danska ríki," verða að þýða, að tilgangrinn sé: "ekki að losa Ísland stjórnarlega út úr hinu danska ríkisráði"; annars fæst ekkert vit út úr þeim. Það er líka svo sem auðvitað mál, að þessi er þýðingin, og engin önnur, í orðum ráðgjafans og "ráðsins", því að þá samsvara þau, uppá hár, fimmtugri stefnu, sem ráðið hefir (lauu) fast haldið fram og aldrei víkið frá. — Af ríkisráð ekki "títulera" sig andspænis Íslandi "hið danska ríki" er mjög merkilegt bergmál frá alveldis-öldinni, og vottar

~~Hér þarf eigi að fara orðum um það, að það stjórnhald hins danska ríkis-~~

Á það, að "ráðið", þótt það sé aðeins grundvallarlaga-stofnun fyrir Danmerkr ríki, þykist enn vera alveldis ríkisráð í sérmálum Íslands.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Vér getum nú gjört oss nokkurn veginn ljósa grein fyrir því, hvernig á þessarri stefnu ráðsins stendr, ef vér setjum oss sjálfa í spor þess og reynum, að líta á málið frá sjónarmiði þess. Þegar grundvallarlögin voru gefin út var enginn ráðgjafi til fyrir Island. Íslenzka stjórnardeildin hafði verið sett á laggir 8. des., 1848, og lögð undir innanríkis ~~stjórnarráðsins~~ ráðaneytið (síðar, 31. okt. 1855, var hún ~~lagin~~ feld til dómsmála ~~stjórnarráðsins~~ ráðaneytisins) að nokkuru leyti, enn að nokkru leyti undir kirkju og kennslumálaráðaneytið. Mál Íslands var sjálfsagt að bera upp fyrir Konungi í ríkisráði, eins og að undanförnu hafði verið venja og það gerðu þeir ráðgjafar er málin önnuðust. Þetta var hentugast eins og á stóð, og var náttúrlega ekkert nýtt fyrirkomulag, er fyrirskipað var (með grundvallarlögum Dana, heldr blátt áfram áframhald hinnar gömlu alveldisvenju. Satt er það, að menn-irnir sem með málum Íslands fóru, voru persónulega grundvallarlaga ráðgjafar fyrir Danmörku og ríkisráðið alt persónulega grundvallarlaga ríkisráð. Enn öll þessi afskipti danskra grundvallarlaga ráðgjafa af málum Íslands voru millibilsafskipti, sem eigi varð hjá komizt. Því að nú stóð fyrir hendi endileg ráðstöfun hins stjórnskipulega fyrirkomulags á Íslandi samkvæmt heitinu í konungsbréfi 23. sept. 1848. Nú fór um þjóðfundinn sem kunnugt er; ~~vilnisát af hálfu konungs, hleypti upp fundinum~~ konunum var hleypt upp í miðjum klíðum, mest fyrir það, að hann af tók að löggilda grundvallarlögin fyrir Ísland. Alt stjórnarfar í málum Íslands sat því í sama fari sem fyrri, og afskipti grundvallarlaga ráðgjafa Dana af málum Íslands voru enn sem fyrri millibilsafskipti og ríki konungs ~~enn sem fyrri alveldi~~ yfir Íslandi, alveldi enn sem fyrri.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Ráðgjafarnir sem með Íslands mál fóru, smuðust þau eigi eftir neinum á-kvæðum grundvallarlaganna, heldr eftir þeirri fullveldisstjórnskrá frá 1662, sem ákvað ríki konungs yfir Íslandi. Því að óhugsanlegt er, að ráðgjafar konungs stjórni nokkuru landi hans eftir nokkurri annari stjórnskipunarskrá enn þeirri sem konungr ríkir í landinu eftir. Þetta er svo hádegisbjart mál, að óþarfi er að eyða orðum að því. Hið eina, sem þörf er að taka framm, er það, að öldungis eins og ráðgjafarnir, sem höfðu mál Íslands með höndum voru alveldis-ráðgjafar alvalds konungs yfir Íslandi, eins hlaut það ráð konungs, sem alveldisráðgjafar hans báru málin upp fyrir, að vera þá, er það lagði atkvæði sitt til Íslands mála, ~~að~~ ~~[illegible]~~ alveldis-ráð konungs, sem alvaldr ríkti í landinu, sem málin vörðuðu. En í þessum afskiftum sínum af Íslands málum gat ráðið ekki verið grundvallarlaga-ráð, því að þau lög voru ekki stjórnskrá fyrir Ísland, enda viðrkendi og konungr ~~[illegible]~~, að þau væri það ekki, þá er hann gaf Íslandi stjórnskrá af því sama trjálsa fullveldi sem hann átti yfir Íslandi allt millibils-skeiðið frá 1849 til 1874, eins og hann hafði átt alla tíð frá 1662. Úr því, að hann var enn alvaldr konungr, eins og hann segir sjálfr hann sé, yfir Íslandi, þá er hann gefr því stjórnarskrána, þá gefr það að skilja að hann gat ekki verið takmarkaðr konungr þar um leið eftir stjórnskrá sem Íslandi aldrei var gefin.

Þetta fullyrði konungs verðr enn þýðingarmeira, er þess er gætt, að ríkisráð sjálft samþykki, að konungr setti það í auglýsingu sína til Íslendinga 14. feb. '74.

I ~~málum~~ afskiftum sínum af málum Íslands 1849–1874 var því ríkisráð alveldisráð alvalds konungs á Íslandi, og mun það naumast láta fjarri, að grundvallarlaga ríkisráð Danmerkr, þá er stjórnarskrá Íslands

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

kom til sögunnar, hafi þóttst vera búið að vinna sér einskonar hefðarrétt til alveldis-halds á málum Íslands, er það hafði svo sem alveldisráð þjónað alvöldum konungi Íslands að þeim í rúm 24 ár. Á þessa hátt einn get eg gert mér (það) skiljanlegt, að ríkisráð tituleri sig andspænis Íslandi 'hið danska ríki' og haldi svo fast á alveldis yfirráðum yfir málum landsins, sem raun ber vitni. — Ekki er nú víst rétt vér sjálfir hefðum gjört ~~það~~ hið sama, ef vér hefðum verið í sporum Dana stjórnar. Um það sannar nú ekkert.

Það, sem vér finnum að þessari stefnu ráðsins er það, að hún hefir á móti sér 1.) sögunna, 2.) ríkisrétt og landsrétt Íslands, (3.) ríkisrétt Danaveldis sjálfs, og — hvað sem mönnum nú kann að þykja það vega — 4.) réttlætingar Íslands ráðgjafa sjálfs fyrir ~~ríkisráð~~ ríkisráðssetu áðurnefnu.

Í viðbót við það, sem að framan er vikið á um 1.—3. atriði, má hér geta þess, að stjórnskrá Íslands gerir enda á alveldis-ráði konungs í Íslands (málum) (að sínu leyti öldungis eins og grundvallarlögin gjörðu enda á því fyrir Danmörku (í dönskum málum)). Þau settu upp (fyrir Danmörku) grundvallar-laga ráð í stað hins gamla alveldisráðs. Enn alvaldr konungr setti upp ráðgjafa fyrir Ísland í sérmálum þess í stað hins gamla alveldis-ráðs. Ráðið er svo algjörlega af numið, að það er ekki nefnt á nafn í stjórnarskránni. Um ráðgjafann tekur við skyldum og ígildu ráðsins, er sérstaklega er tekið fram, að hann skuli annast, að stjórnarskránni sé fylgt: að Íslendingar eigi fari út fyrir þau taknörk landsréttar er hún setr. Og sér maðr glögglega, að þetta allt stafar frá ásettu ráði löggjafans og ráðs hans; því að eigi má gleyma því, að ráð konungs samþykti stjórnarskrána áðr enn hans hátign staðfesti hana með nafni sínu.

Eftir framan sögðu er það ljóst, að grundvallarlaga (ríkis) ráð Danmerkr hefir enga löglega

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

heimild, d: enga heimild als til þess stjórnar-halds á Íslandi sem ráðherra Alberti segir að engin stjórn muni fást til að losa um. Hvað veit maðrinn um þetta? Ekkert! Hann veit sinn eiginn vilja þá, er hann ritar orðin. En er sá vili hinn sami nú og hann var þá? Það efast eg stórlega. Þetta margtekna non-possumus er orðinn sá húsgangur til vor úr Raudu Byggingunni, að vér erum fyrir löngu teknir upp á því, að taka ~~[illegible]~~ flakkaranum (eins og kunningja sem ~~[illegible]~~ ekki se gustuk að ~~[illegible]~~ (meinbægjast við, nærri því) þótt lítið verði um eiginlega gestrisni nema hjá Opportunistum?

Nú kemur Non-Possumus með þau boð, að návist Íslands ráðgjafa í ríkisráði sé "með öllu naudsynleg" þegar Íslendingar setja lög sem

1., vafi gæti komið upp um, hvort eigi mundu stofna eining ríkisins í hættu;

2., eða kynni eigi að skerða jafnrétti allra danskra ríkisborgara.

Ráðgjafi Alberti gerir ráð fyrir því, að Íslands ráðgjafi vili hafa framm í ríkisráði eitt eða annað mál af þessu tægi. Hvað ráðgjafinn skilr við einingu ríkisins lætr hann ekki uppi. En það er enginn vandi að sjá, hvað orðið gæti skynsamlegast þýtt. Það þýðir það, sem fólgið er í ákvæði stöðulag-anna:—"Ísland er óaðskiljanlegr hluti Danaveldis." Það er sameiginlegt mál, sem þegar er til lykta leitt, og engin lögsetning alþingis ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ má snerta við, né nokkur Íslendingr óskar, að við sé hróflað. En af ráðgjafinn hefir í huga þá einingu ríkisins, sem stafar af því, að grundvallar-laga-ríkisráð Dannerker leyfir sér, utan laga, at hafa endileg úrslit um "lög og mikilsvarðandi stjórnarráðstafanir" í sérmálum Íslands, þá virðist oss, satt at segja, að hans Ágæti sé að tala upp úr svefni. Því að þetta er einmitt einingin sem ríkisráð sjálft játar ~~[illegible]~~ að ekki eigi sér stað, með því,

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

að fala af alþingi stjórnskrár-ákvæði, er lögheimili þessa einingu ríkisins af Íslands hálfu!

Hitt, að Íslendingar fari að beita löggjafarvaldi sínu til þess, að misbjóða eða niðast á jafnrétti allra danskra ríkisborgara s: fari að setja Danmörku (ójafnaðar) lög, er sagt af því rjúkandi óráði sem alsendis er ótúlegt, að yfir falli nokkurn mann, þann er vitandi er vits síns.

Og sá Búsetti, sem undir embættiseiði ábyrgist af konungshálfu að stjórnarskrá Íslands sé fylgt, honum er ekki treystandi til, að sjá um, að alþing verði ekki svo bandvillaust, að rjúka út í aðrar eins gönur og hér er gert ráð fyrir!

Nú gefr á að líta, hvað orðið er úr þeim ástæðum ráðgjafans, sem gjöra það "með öllu naudsynlegt" að ráðgjafi Íslands beri sérmál þess upp fyrir ríkisráði.

Nei; mál af þessu tægi geta aldrei orðið nokkurum Íslands ráðgjafa að erindisrekstri í ríkisráði Dana.

Þá eru nú eftir hin sérstaklegu mál Íslands, sem "ekki getr komið til mála, að nokkur hinna ráðgjafanna færi að skifta sér af". Þetta eru einu málin, sem ráðgjafi Íslands hefði til flutnings fyrir konungi. Hvaða meining væri í því, að bera þau upp fyrir dönsku ríkisráði? Jú, náttúrlega, ef vér ekki misskiljum hans Ágæti, hr Alberti, að þá væri einingu ríkisins borgið. Það er sú ódýrasta ríkiseining sem til vorrar vitundar hefir enn komið; kostar verndara hennar bara það, sem hann ómögulega getr gert af: (sökum fáfræði) að þegja!

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Og þó viðrkennir ríkiseiningarverndarinn að þenna háa einkarétt eigi hann ekki, að lögum; mangar því til við alþing að lögheimila sér hann með ~~ríkisráðsins~~ ákvæði í stjórnskrá Islands — sér, al-út-af-fyrir-sig danskri grundvallarlaga stofnun — er skipar ráðgjafa Islands til sæti ogsýslu í þessari dönsku stofnun, þvert ofan í

1., stöðulög, 3. grein

2., stjórnskrá Islands, 1. grein

3., grundvallarlög Dana 15. og 16. grein. sbr. 7. gr.

og svo áréttar 'agent' verndarans, K. yfirdómari Jónsson, allt þetta með því, að fari löggjafarvald Islands og konungr Dana ekki þessari ..... löggjöf fram, þá megi allir vera fullvissir um, að um bein banaráð við stjórnbótarmálið sé að tefla!

"Du weisst nicht, wie grob du bist, mein freund!" (Faust).

Rauðumskjaldi

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Björnes.

1. Freistandi hafsins holtæflur á
og hnotar á fallandi bárur,
og aldrei þér skelfist hinir álgandi sjó
né andvörpin hafgalin sárs.
Og veit, þú átt lognið og leiftrandi sól
og lifgandi fossanna niðinn,
og fugla sem syngja við blómsanna bál
og blessaðan vornætur friðinn.

2. Freistandi bárur í framsóknar hug
sín fjörugu syngja þér kvæði
um æfinn þín legnda, í dvalanum dug,
sem dreymandi bíður um næði.
Í framsóknar stríðinu brestur þann bónd
sem brynjuð máttu hann og anda.
Ónumin framtíðar líður hann lönd
og langar að neyta þess handa.

3. Þín fjaðmögn ógnaddi svífandi sár
þau segja oss frá dögunum köldu,
hve bágt var að lifa þann ævinnar ár
sem ylgeisla sérhverja földu.
En eskimar vorblóm á vöngum þer kól
þá vissi vordís var sjón þeimi falin
en hel kaldur drifbakinn hjúpadi sál
og herskildi fór yfir dalinn.

4. Þín stórfeld er náttúra, fögur og fjölsk
og frelsi þitt engin má taka,
þó fætur hvítar bylji þér fljúgi um háls
um fjöllin og gaddinum vaka.
Og dæmt hún gefur þeim dáðlausa lýð
sem dofnar und fangins þunga,
at skerpa sig, stælast í harmanna hríð
og hrista af sér vanlegoin drunga.

5. Í vestrinu hafjöllin blikar á blá
þar belgjaraft hamraman vindur,
en lækkandi kveldsólin lítur at sjá
og grátröf at emi þeim bindur.
Þar mynd sína líta í logn bárur skjáldu
með gjótofnum faðmhvítum hjúpi,
er skjálfandi sýnir um sólarlegt kvöld
í sofandi bárunnar djúpi.

6. Sæbörð og vogskorin sveitin mín er
hvar sæfugla bragurinn ómar;
mörg sund gáfu í austrinu mér
þeir inndælu fjörlegu hljómar.
Í lívar lindin, sér klettanna leikur við stall
og líður að fjörunni niðri,
og hnotar á bárunnar kvakandi kall
oft kætir sú hreimfagri niður.

7. Ríð bylgjurnar hamast og bæla hvert strá
sem blaktir í dalanna leynum;
hvallkaldur titrandi hljómar berst frá
þeim hringuðu skógvidar-greinum.
Þó stormur nú velki, sú von þó ei flýr, —
þar vakir í hugannum þráin, —
at aftur hann verði þá hressandi hlýr
og hjali við nýfæddu stráin.

8. Hver mun þó fegurri sjón en at sjá
þann svipmikla algræna tanga,
er vorið oss heilsar með brosandi brá
og blíðlega strýkur hans vanga.
Hlíð vikrandi, hressandi, vorlúfi blær
allt vermir og klakann burt tekur;
í tíðni hvar stendur hins blómlegi bær
þar blómin af dvalanum vekur.

5.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

9. Í anda eg skoða þitt forlidar fríð
svo fá skrýtt í sögunnar heimi,
því örlagsins merki, þar eygir mín sjón
þó alstaðar skuggamiðr sveimi.
Já, af einu í lífinu aðeins nú
en engin frá gullaldar dögum,
því hyldjúpi gleymskunnar geymast þann í
með glóðunum fornaldar sögum.

10 Já, aft vorsins gæfunnar ólukka barn
en ei um þat stoðar af næra,
því framtíð í gleymskunni grefur þat hjarn
og gull mun ei verðsins bæta.
Lúð segir af efni lík eyðist í glóð,
sem engum var nauðsynar dulið.
Vér vissum þat ei, af þú ætlir þann sjóð
er óþrotinn sigrat gat kulið.

11. Svo þegar minnist ég sveit mín á þig
þá sé ég mitt umfarna skeiðið.
og minningar birtast um blágrýtis-stig
og bernskunnar þögula leiðir.
Þó væri mér stundum á vegum þeim kalt
þá valkir þú ávl mér í huga:
Þá stað hvar æskunnar vagga mín vall
ei vil ég sjá skuggana buga.

12. Á meðan af hitanum í æðum þín átt,
og aldan við strönd þinna sýngur,
og lindirnar hjala við bergið þitt blátt
og bifast í fjallanna hringur.
Blæviðrir framfara þíni þér hjá
með blossandi einingar reða.
Þeir gróði hér fagra sem fellur á dá
og fjötri hvern sundrungar boða.

Ben. Sigmundsson.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Utanför Jóns Jenssonar.

Eins og búast mátti vid varð „Fjórólfsálitid ótt og uppvægt, er það heyrdi, að Jón Jensson yfirdómari ætlaði sér að leitast fyrir um skýringar og samanir í þrætu þeirri, er geysað hefir hér í landinu ~~Af~~ um merking ríkisráðsákvæðisins o. fl. í stjórnarskrárfrumvarpi síðasta alþingis.

Engum, sem athugað hefur vel aðferð „Fjórólfs" og klíku hans að undanförnu, getur furðað sig á því, þó úr þeirri átt verði barist á móti því að fá samleikann leiddan í ljós um þetta meginatriði stjórnarmálsins. Hyggjuvit þeirrar klíku er því eigi til fyrirstöðu jöfnum höndum að staðhæfa að fylgi þeirra vid stjórnarskrármálid byggist á því, að landsréttindi vor sé óskert eftir sem áður og að þeir fylgi málinu samt eins fyrir því, þó samað yrdi hid gagnstæða, að með frumvarpinu væri fyrirgert sérstökum landsréttindum vorum. Og samvizkusemi klíkumar er því heldur ekki til fyrirstöðu, að ~~þeir~~ játa með þessu opinberlega bæði að þeir halda fram málinu jafnt, hvort það álítzt rétt eda rangt og að þeir vilja af fremsta megni hindra heidarlegar og réttlátar tilraunir til þess að koma hinu sanna í ljós um þrætuefnid.

Hver sem les eda fer sig til að líta á endileysur „Fjórólfs" um stjórnarskrármálid þá því er kam komst í hendur innlimunarklíkumar, getur fljótlega áttað sig á því, að blaðid lætur sér aldrei annt um að svara namlega eda skynsamlega einni einustu röksemd frá andstæðingum sínum, heldur er hitt ætíd aðalatriðid fyrir „Fjórólf" að slá fram getgátum um það frá hverjum röksemdirnar séu komnar. Og þessvegna er heldur ekki að búast vid því, að „Fj." láti sér nú neitt annt um að ~~skýra~~ láta uppi fyrir lesendum sínum til hvers ferð Jóns Jenssonar gæti leitt, um skýringar á málinu sjálfu, heldur verður það í „Fjórólfs" stíl aðalatriðid að dylgja um ~~af hvötum hvers flokks eda flokks manna teknir~~ hvort ferð hans muni hafa verid gerð eftir hvötum annara, og þá hver flokkur eda hverjir flokksmenn hafi hvatt til þessa.

Í árásagreinum „Fjórólfs" út af þessari ferð yfirdómarans eru innilega sameinud megineinkenni hins nýja stjórnarblaðs, er hefur boðid sig fram á markaðinum til þess að gerast máltól innlimunarklíkunnar þegar

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

hún hefur fengiđ fé og völd í skiftum fyrir réttindi Íslands. Grunnhyggni og skortur allra hæfileika til þessađ leiđa rök ađ nokkurri skođun um nokkurt málefni tvinnađ saman viđ gengdarlausa óþyrlertni í því ađ draga fjöđur yfir samleikann eđa halda ósamindum fram, auđkenna þetta síđasta tímabil stjórnarblađsins nýja. En hvergi mun blađiđ þó hafa neglt sig öllu greinilegar í augsýn allra réttsýnna manna, heldur en í árásunum á hr. J. J. fyrir þađ, ađ hann vill reyna ađ fá samleikann leiddan í ljós í hinu mikilvægasta deiluatriđi í þeirri baráttu um stjórnarskármáliđ, sem Íslendingar sjálfir hafa háđ hverir gegn öđrum.

Þess er vert ađ geta í sambandi viđ frankomu innlimunarblađsins í þessu efni, ađ kjörd~~æmi~~ ritstjórans sjálfs hefur á þingmálafundi 20. þ.m. beinlínis lýst því yfir, ađ stjórnarskrárfrumvarp síđasta þings óskist því ađ eins samþykkt ađ þingmennirnir sjái enga hættu stafa af því fyrir sérréttindi Íslands. Hvađ segir hiđ sama kjördæmi um þáađferđ þingmanns síns ađ berjast gegn því af alefli ađ þingiđ fái ađ vita hiđ sanna um þađ atriđi ađur en fullnađarsamþykkt er lögđ á stjórnarskrárfrumvarpiđ?

Þađ er imilega líkt stíl „Þjóđólfs" er hann í síđustu greinunni um utanför J. J. fárast um, ađ með henni sé stofnađ í hættu „árangrinum(!) af 20 ára baráttu". Fyrir „Þj." er þađ ekkert íhugunarefni hver árangurinn er, hvort hann er uppgjöf landsréttindanna og afnám þess vísis til þjóðlegs sjálfstæđis, er felst í gildandi stjórnarskrá landsins. Í „Þj." máli er þađ eitt nægilegt, ađ flagga og glamra með orđin tóm, árangurinn af baráttunni! En kjósendur ritstjórans hafa litiđ skynsamlegar á þetta mál, þeir vilja ekki þiggja þenna „árangur", nema því ađ eins ađ hættulaust sé fyrir þjóđréttindi vor. Og ekki er þađ ótúlegt, ađ hinir sömu kjósendur ~~beri einnig betra skyn á ađ dæma rétt lítlega um ađdráttarafl, getsakir og persónulegar skammir í þeim greinum~~ en þingmađurinn, þeirra „Þj.", ~~er eiga ađ gilda fyrir góđa vönu~~ séu einnig glöggskyggnari, heldur en þessi fulltrúi þeirra á þađ, hve léttar verđa á metunum allar dylgjur hans, getsakir og persónulegar skammir, þegar rannsaka á, hvort þettulegt er eđa hættulaust ađ samþykkja til fullnađar frumvarp dönsku stjórnarinnar.

Ritstj. „Þj." hefur opinberlega játast undir þá meginregli ađ halda því einu fram í opinberum málum, er hann álítur í þann og þann svipinn líklegast til þess „ađ ganga í fólkiđ." Sama er ađ segja umađferđ hans alla og ritháttt. Þar er farić einungis eftir því, hvađ líklegast er til þess ađ ausa flokkaóvild og blása ađ einhliđa, vilhallri skođun á lands

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

málum hjá þeim hluta almennings, sem lakast er fær um að greina hið rétta í þjóðmálum. En atti nú ekki rítstj. „Þj.“ ~~hann~~ sem virðist hafa nokkra hæfileika í þá átt, að laga sig eftir lægsta smekk hinna fáfróðustu lesenda sinna, að sjá og skynja, að þessi síðasta aðferð hans gegn „Landvarnar“mönnum og utanför Jóns yfirdómara fer þó of langt niður fyrir markið, að hún er svo líðalg, að ~~engum~~ hver réttsýnn maður ~~getur komist hjá því~~ hlýtur að snúa sér þar frá með andstyggð. Andstöðingur Valtýskunnar og aðalverndari hins þjóðlega stjórnmálaflokks gegn pólitík Dana, er kominn svo langt á hringferð sinni ofan í sínar eigin skoðanir, hefur svo rækilega snúið út á sér rangabörðinu, að hann er tekinn að brixla mótstöðumönnum sínum og ráðast á þá með opinberum ávítunum fyrir það, að þeir vilji vita, hvort oss stafar hætta af stjórnarvaldboðinu danska eða ekki.

Skyldi það ekki reynast svaðkjósendur í Árnessýslu létu þenna mann sjá það einhvern tíma, að þarna hefur hann þó skotið niður fyrir markið?

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur